

Spaanse wijnen
en
Portugese wijnen

door Rudolf Perik

Titel: Spaanse wijnen en Portugese wijnen

Auteur: Rudolf Pierik

Omslagontwerp: Judith Baltus

Eerste druk: Januari 2020

Uitgeverij: U2pi BV Den haag

ISBN: 978 90 8759 912 6

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotocopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Spaanse wijnen
en
Portugese wijnen
door Rudolf Pierik

<i>Spaanse wijnen</i>			9
<i>Voorwoord</i>			9
<i>Historie</i>			10
<i>Wijngebieden en DOP's</i>			13
<i>Spanje als wijnland</i>			14
<i>Dop gebieden</i>			19
Alella	19	Navarra	49
Alicante	20	Penedès	50
Almansa	21	Pla de Bages	52
Arlanza	22	Priorato	53
Arribes	23	Rías Baixas	54
Bierzo	24	Ribeiro	55
Bullas	25	Ribera del Duero	56
Calatayud	26	Ribera del Jucar	57
Campo de Borja	28	Ribera del Guadiana	58
Cariñena	29	Ribera Sacra	59
Chacoli	30	Rioja	60
Cigales	31	Rueda	62
Conca de Barbera	32	Somontano	64
Condado de Huelva	33	Tarragona	64
Costers del Segre	35	Terra Alta	66
Emporda	36	Tierra de León	67
Jerez	37	Tierra del Vino de Zamora	68
Jumilla	39	Toro	69
La Mancha	40	Uclés	70
Malaga	41	Utiel Requenda	70
Manchuela	43	Valdeorras	72
Méntrida	43	Valdepeñas	73
Mondéjar	44	Valencia	74
Monterrei	45	Vinos de Madrid	75
Montilla Moriles	46	Yecla	76
Montsant	48		

Cava 78

Kanarische Eilanden 83

Inleiding	83	Lanzarote	88
Abona	83	Tacaronte Acentejo	89
El Hierro	84	Valle de Güimar	90
La Gomera	85	Valle de la Orotava	90
La Palma	86	Ycoden Daute Isora	91
Gran Canaria	87		

Mallorca 92

Druivenrassen 94

Druivenrassen blauw	94	Druivenrassen wit	97
---------------------	----	-------------------	----

Terminologie 102

Vaktermen 108

Literatuur 111

Aanbevolen wijnen Spanje en Portugal 114

<i>Portugese wijnen</i>			117
<i>Voorwoord</i>			117
<i>Historie</i>			118
<i>Portugal</i>			120
<i>Wijnbouw</i>			121
<i>Naamgeving</i>			123
<i>Bodem</i>			124
<i>Klimaat</i>			125
<i>Wijngebieden</i>			127
Alcobaca	127	Encostas d'Aire	149
Alenquer	127	Lourinhã	150
Alentejo	128	Madera	151
Algarve	131	Madeirense	155
Arruda	132	Obidos	156
Azoren	133	Palmela	157
Bairrada	134	Sétubal	158
Beira interior	136	Tavora-Varosa	159
Beiras	136	Tejo	160
Bucelas	137	Torres Vedras	162
Carcavelos	138	Tras-os-Montes	163
Colares	139	Vinho Verde	165
Dao	140	Roséwijnen	167
Douro	142	Mousserende wijnen	169
Douro port	143		

<i>Portugese druivenrassen</i>	172
<i>Terminologie</i>	181
<i>Literatuur</i>	189
<i>Dankwoord</i>	192

Spaanse wijnen

Voorwoord

De wijnwereld van Spanje wijkt in verschillende opzichten sterk af van andere wijnlanden. Spanje is bergachtig en bezit drie klimaten (Atlantisch, Continentaal en Mediterraan) en een groot aantal bodems. De bergketens, met de naam Cordilleras, dragen ertoe bij dat het landschap imposant is. Vijf grote rivieren domineren: Ebro, Duero (Douro), Taag, Guadiana en Guadalquivier. In noord Spanje ligt de bergketen Cordilleras Cantabrica, die het land afschermt voor noordelijke winden. Geografisch is Spanje gecompliceerd omdat het 50 provincies telt en wordt ingedeeld in circa 70 beschermde wijngebieden of DO's; het aantal DO's stijgt nog steeds. Centraal in Spanje ligt de meseta, een vlakte op grote hoogte, waar wijnbouw wordt bedreven.

In het verleden produceerde Spanje veel zogenaamde slobberwijnen, die vooral in de supermarkten werden verkocht. Aanvankelijk stonden alleen de wijnen uit de Rioja, Jerez en Priorato goed bekend. Tegenwoordig produceert Spanje in principe veel goede wijnen. De belangrijkste oorzaak hiervan is geweest de toetreding van het land tot de EU in 1986, waardoor de opbrengsten werden gereduceerd en het wijnbouwareaal kromp. Door subsidies van de EU moderniseerde de wijnbouw, zowel wat betreft teelt als vinificatie. Ook de proefstations voor wijnbouw zorgden in velerlei opzichten voor vooruitgang. De beroemde wijnbouwer Miguel Torres en ook anderen hebben sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van de wijnbouw. Bij de vinificatie werd moderne apparatuur, zoals roestvrijstalen gistingstanks, toegepast en er werd voor gezorgd dat de gistingstemperatuur strikt onder controle werd gehouden. Ook de opslag van wijn veranderde sterk, de grote aardewerken kruiken (tinajas) werden vervangen en opslag

op houten vaten deed al vroeg zijn intrede. Er werd ten dele afstand gedaan van geoxideerde witte wijnen en gemaderiseerde rode.

De teelt van druivenstokken wordt vooral gekenmerkt door lage producties per ha (tot 25-35 hl/ha). De oorzaak hiervan is vooral het bijzondere klimaat met een geringe regenval en de arme bodems. Zoals in andere wijnlanden wordt wijnbouw gestuurd door klimaat, bodem en de gekozen druivenrassen. Vooral de introductie van veel moderne West-Europese druivenrassen is van grote betekenis geweest: Cabernet Sauvignon, Merlot, Cabernet Franc, Pinot Noir en Malbec (blauw), Sauvignon Blanc, Gewürztraminer en Riesling (wit). Werden vroeger de druivenstokken niet aangebonden, thans is dit voor een groot deel wel het geval. Ofschoon in Spanje circa 600 druivenrassen bekend zijn, is aantal dominante rassen teruggebracht tot 20.

In dit wijnboek over Spanje is getracht om de nieuwste ontwikkelingen te beschrijven. Daarbij was vooral het raadplegen van internet een belangrijke zaak. Bij de beschrijving van de wijnbouw was een nadeel dat statistische gegevens ten dele onbetrouwbaar bleken.

Historie

Reeds in het stenen tijdperk (Neolithicum) groeiden er in Spanje wilde wijnstokken, maar van wijnbouw was geen sprake. Ver voor het begin van onze jaartelling, 3000 jaar geleden, werd er al wel wijnbouw bedreven. In de periode 1100-500 v.Chr. waren het Griekse pioniers, die met wijnbouw begonnen op het Iberisch schiereiland. Rond 1100 v.Chr. bereikten de Phoeniciërs ook Spanje en gingen er wijnbouw bedrijven, zij stichtten er o.a. Xera (het latere Jerez de la Frontera) en vestigden zich in Cádiz aan de zuidwestkust van Spanje.

In de tweede eeuw voor Chr. kwamen de Romeinen die ook met wijnbouw begonnen. Zij vestigden zich in o.a. Tarragona en Málaga en vele andere plaatsen. De zoete wijnen van Málaga waren zeer in trek en

werden uitgevoerd naar Italië.

Na de Romeinse periode, die duurde tot en met de derde eeuw na Chr., kwam de wijnbouw sterk in verval door de komst van talrijke volken, West- en Oostgoten, Vandalen, Alanen en Sueven. Alleen de kloosters waren in staat om wijn te produceren voor de eredienst.

In het jaar 711 veroverden de Moren Zuid- en Midden-Spanje en verboden de consumptie van wijn, spaarzaam werd nog wijn gemaakt voor de eredienst van de katholieken. Volgens de Koran was het verboden om alcoholische dranken te consumeren, productie van druivensap was wel toegestaan. De periode van de bezetting door de Moren duurde zeer lang en kwam pas ten einde in 1492 toen de Moren weggejaagd werden door de Christenen. Hierna bloeide de wijnbouw weer op.

Vanaf de 15e en 16e eeuw maakte de wijnbouw een grote ontwikkeling door. Op het einde van de 15e eeuw vestigden zich talrijke Engelsen en Italianen zowel bij Jerez de la Frontera als Málaga. Daarmee begon de export van wijn o.a. naar Engeland en andere landen. Engelse handelaren stichtten de stad Sanlúcar de Barrameda. De uitvinding van het houten wijnvat was een grote uitkomst voor het transport van wijn overzee. In die tijd werd Sack (sherry) een bekende naam, die ook door Shakespeare werd gebruikt in zijn geschriften.

In de periode 1829-1840 ontwikkelde wijnbouw zich sterk en was er een hausse in wijnproductie en -export vanuit Jerez en Málaga. Laat in de negentiende eeuw werd Europa overvallen door schimmelziekten en de druifluis, die aanvankelijk nog niet in Spanje hun intrede hadden gedaan. Daar in de Riojastreek toen nog geen sprake was van ziekten en de druifluis, verhuisden wijnbouwers uit de Bordeauxstreek naar de Rioja en voerden daar moderne methoden van wijnbouw en vinificatie (opslag op houten vaten) in. Helaas bereikten de ziekten uit Noord-Europa ook de Rioja in 1894. Pas toen bestrijdingsmiddelen (zwavel en Bordeauxse pap) ontdekt waren, konden de schimmelziekten bestreden worden. De druifluis

kon worden omzeild door alle wijnstokken op druifluisresistente onderstammen te enten, die afkomstig waren uit Amerika.

Het jaar 1910 was een bijzonder jaar omdat een zekere José Raventos naar de Champagne ging om daar te leren hoe men mousserende wijnen moest produceren. Toen Raventos naar Noordoost Spanje terugkeerde, stichtte hij de bodega Cordonú, die in korte tijd wereldberoemd werd met zijn mousserende wijnen, die de naam cava kregen. Vlak na Raventos begon ook een andere grote bodega nl. Freixenet dichtbij Barcelona, met de productie van cava's. Daarna volgden talrijke andere bodega's die cava gingen produceren, zelfs in andere streken van Spanje.

De wijnstreek Rioja heeft in de hele Spaanse wijngeschiedenis een voortrekkersrol gespeeld. De introductie van flessen heeft de Spaanse wijnbouw geholpen, daardoor werd de export sterk bevorderd. De roerige periode rond 1928 was zeer ongunstig voor de vooruitgang van de wijnbouw. Een doorbraak trad op toen het begrip DO (Denominaciones de Origen) werd ingevoerd rond 1932, dit betekende een garantie voor de kwaliteit van de geproduceerde wijnen. De Rioja- en de Sherrystreek waren de eerste, die een DO kregen.

Vanaf 1950 werden in allerlei wijnstreken coöperaties in het leven geroepen, die de wijnbouw sterk stimuleerden en gingen zorgen voor de export. Rond 1955 werden in Spanje helaas nog veel zogenaamde bulkwijnen geproduceerd van lage kwaliteit. Vanaf 1970 werd de grote Spaanse wijnpromotor Miguel Torres een belangrijke stimulator van de wijnbouw. Toen Franco in 1975 stierf, brak voor Spanje en haar wijnbouw een nieuwe periode aan en werd Juan Carlos de Bourbon de eerste koning. Zeer belangrijk is voor Spanje geweest de toetreding van het land in 1986 tot de EU. Hierdoor kwam veel geld ter beschikking om de wijnbouw te moderniseren en te bevorderen. Sinds 1990 hebben de Spaanse wijnen een steeds betere naam gekregen. Spanje, Frankrijk en Italië zijn de belangrijkste wijnproducerende landen van de wereld gebleven.

Wijngebieden en DOP's

Andalusië

Condado de Huelva
Manzanilla de
SanlúcarCariñina
Jerez-Xeres
Malága
Montilla-Moriles

Aragon

Toro
Somontana
Tierra de León
Calatayud
Campo de Borja

Castilië-Léon

El Bierzo
Vinos de Madrid
Ribera del Duero
Cigales
Rueda

Castilië La Mancha

Mondéjar
Uclés
La Mancha
Valdepeñas
Ribera del Júcar
Manchuela
Ribeira Sacra
Almansa
Méntrida

Catalonië

Ampurdán CB
Pla de Bages
Alella
Penedès
Tarragona
Priorato
Montsant
Terra Alta
Conca de Barberá

Arribes

Tierra Zamora

Galië

Rias Baixas
Ribeiro
Ribeira Sacra
Monterrei
Valdeorras
Costers del Segre

Navarra

Navarra
La Rioja
Rioja

Murcia

Bullas
Jumilla
Yecla

Kanarische

Eilanden

La Palma
Lanzarote
Ycoden-Daute-Isora
El Hierro

Baskenland	Mallorca	La Gomera
		Valle de Güimar
Arabako Txakolina	Binissalem	Abona
Bizkaiko Txakolina	Pla i Levant	Gran Canaria
Getaria Txakolina	Valle de la Orotava	Tacaronte-Alemtejo
Estremadura	Valencia	
Ribera del Guardiana	Valencia	
Utiel-Requena	Alicante	

Spanje als wijnland

Het land wordt ingedeeld in 17 autonome gebieden, 50 provincies en talrijke wijngebieden o.a. de DO's. Spanje is in een aantal opzichten een apart land wanneer we dit vergelijken met andere wijnlanden, o.a. omdat het vaak bergachtig is. Op de eerste plaats valt de verscheidenheid op in areaalgrootte, bodemtype en klimaat. Spanje kent grote bedrijven maar vooral veel kleine, dit laatste heeft tot gevolg dat van oudsher het coöperatieve zich sterk heeft ontwikkeld. Vooral de grote bedrijven in de Rioja, Jerez en Catalonië veroorzaakten dat vanaf 1980 de Spaanse wijnwereld ging moderniseren, herstructureren en vernieuwen. Dit had vooral invloed op de teelt van wijnstokken, het oogsten, de vinificatie en opslag van wijn.

In eerste instantie is de aanwezigheid van bergen van grote invloed, dit betreft in het bijzonder het Cantabrisch gebergte, de Pyreneeën, de Sierra Nevada en de Sierra Morena. Het klimaat wordt tevens beïnvloed door de ligging tussen 36° en 43° noorderbreedte. Het Cantabrisch gebergte in het noorden biedt het binnenland bescherming tegen Atlantische invloeden. De Sierra Morena schermt de wijngaarden in het centrum van Spanje af tegen een mediterrane invloed. In het Ebrodal met o.a. de Rioja, de

DO's Navarra en Campo de Borja wordt het klimaat beïnvloed door de Atlantische Oceaan en Middellandse Zee. Op de grote vlakte, de Meseta, is er duidelijk sprake van een continentaal klimaat met hete zomers (40°C) en koude winters met vorst. In het oosten van Spanje, in een smalle zone langs de kust, heerst een Middellandse Zee klimaat, wat wordt aangeduid met mediterraan.

De bodems, zeer gevarieerd, zijn vaak arm aan voedingsstoffen en lijden onder watergebrek vooral op de meseta (de Spaanse hoogvlakte gelegen op 600-800 m boven zeeniveau) als gevolg van een beperkte neerslag (300-400 mm per jaar). De lage neerslaghoeveelheid en de arme bodem resulteren vaak in lage producties, van circa 25-30 hl/ha per jaar. Omdat de wijnstokken ook vaak tegen hellingen zijn aangeplant wordt de oogsthoeveelheid per ha in negatieve zin beïnvloed.

Spanje kent een aantal rivieren die van belang zijn voor de wijnbouw: de Ebro (uitmondend in de Middellandse Zee), de Douro (Duro, uitmondend in de Atlantische Oceaan in Portugal), de Taag (Tajo, in La Mancha, uitmondend in de Atlantische Oceaan), de Guadalquivier (uitmondend in de Atlantische Oceaan in het Sherrygebied), de Guadiana (uitmondend in de Middellandse Zee) en de Miño (op de grens van Portugal).

In tegenstelling tot andere wijnlanden bezit Spanje een aantal eilanden waar wijnbouw wordt bedreven. Op de Balearen in de Middellandse Zee kent alleen Majorca wijnbouw. Daarnaast bezitten de Kanarische eilanden (met vulkanische bodems) wijngaarden. De meeste eilanden hebben wat wijnbouw betreft een aantal bijzondere kenmerken: veel onbekende autochtone druivenrassen, de druivenstokken worden soms niet vastgebonden maar hangen los op de grond, lage opbrengsten per ha, kleine arealen, geen druifluis en minder houtrijping.

De wijnproductie van Spanje laat het volgende beeld zien. Het areaal wijngaarden bedraagt circa 1 miljoen hectare, die gemiddeld 33 hl/ha per

jaar wijn leveren. Bij de wereldwijnproductie (totaal 247 miljoen hl per jaar) staat Spanje (33 miljoen hl/jaar) op derde plaats na Italië (39 miljoen hl per jaar) en Frankrijk (37 miljoen hl per jaar) per jaar. De belangrijkste druivenrassen die in Spanje geteeld worden zijn: Airén (23%), Tempranillo (21%) en Bobal (8%). Bij rode en rosé wijn zijn het in volgorde van grootte Tempranillo, Bobal, Garnacha Negra en Monastrell; voor witte wijn zijn dat Airén, Macabeo (Viura), Palomino en Albarino. De wijn is voor 85% afkomstig van circa 20 druivenrassen. Spanje is de grootste wijnexporteur van de wereld. De kwaliteit van de wijnen is sterk gestegen nadat het land toetrad tot de EU. Deze toetreding had tot gevolg dat het wijnbouwareaal werd gereduceerd, de productie per ha werd verlaagd en andere vooral klassieke druivenrassen van elders werden geïntroduceerd.

De naamgeving van de verschillende wijnen in Spanje wijkt sterk af van die in andere wijnlanden. In onderstaande worden de kwaliteitswijnen (VCPRD, Vino de Calidad Producido em Region Determinada) besproken in volgorde van kwaliteit.

- VD (Vino de Pago) bezit de hoogste kwaliteit met strikte geografische criteria rond individuele bedrijven met internationale reputatie.
- DOCa (Denominación de Origen Calificada). Hiertoe behoren bijvoorbeeld de wijnen uit de Rioja en Priorat. Dit zijn regio's met hoge kwaliteitsnormen.
- DO (Denominación de Origen). Deze DO's produceren wijnen die komen uit een groot aantal regio's en worden beschouwd als kwaliteitswijnen.
- VCIG (Vino de Calidad con Indicación Geográfica). Dit zijn wijnen die hogerop aan het komen zijn en binnen globaal 5 jaar worden voorgedragen voor het predikaat DO.
- VDLT (Vino de la Tierra) is een landwijn met een regionale naam en herkomst op het etiket en tevens met een vermelding van het oogstjaar.
- VDM (Vino de Mesa) is een ongeclassificeerde wijn die een matige kwaliteit bezit, deze kan overal vandaan komen. Op het etiket wordt geen

oogstjaar of afkomst (regio) aangegeven.

De eisen die bijvoorbeeld aan een wijn met de naam DO worden gesteld, worden vastgesteld door de Conjejo Regulator Instituto Nacional de Denominaciones do Origen. Deze eisen kunnen als volgt worden samengevat: afkomst uit een goed omschreven regio, lijst van toegestane druivenrassen, maximale productie per ha, maximale beplantingsdichtheid, type snoei, eisen bij de vinificatie, minimale leeftijd van de wijn (opslag), vereist alcoholgehalte en duur van de rijping (met of zonder vat) vóór verkoop.

Jonge wijnen, meestal zonder rijping op hout, dragen de naam Joven, soms Vino del Año. Bij Crianza wijnen is twee jaar opslag vereist waarvan een half jaar op hout. Wijnen met de naam Reserva moeten drie jaren worden opgeslagen waarvan één jaar op hout. Wijnen met de naam Gran Reserva hebben de hoogste kwaliteit, ze moeten 5 jaar worden opgeslagen waarvan 2 jaren op hout.

Aan ieder type wijn uit een bepaald gebied worden eisen gesteld voor de geproduceerde wijn door een landelijk en lokaal comité 'Conjejo Regulator'. Dit comité voert regelmatig controles uit, bijvoorbeeld met betrekking tot het type teelt, opbrengst, vinificatie en opslag. Ook wordt vaak laboratoriumonderzoek verricht om vast te stellen of de geproduceerde wijn aan de gestelde eisen voldoet.

Spanje kent talrijke wijngebieden die wijnen produceren met een verhoogd alcoholgehalte (15-22%): Jerez de la Frontera (sherry), Montilla Moriles, Málaga, Condado de Huelva, Emporda en Dorado de Rueda. Daarnaast produceert de Jerezstreek grote hoeveelheden brandy met een zeer hoog alcoholgehalte (40%).

Vino de Pago

Vino de Pago, afgekort met VP, is een nieuwe classificatie voor uitmuntende Spaanse wijnen die in 2003 werd ingevoerd. De zeer strenge

eisen die gesteld worden aan de wijnen, zijn dat deze steeds afkomstig moeten zijn van één wijnbouwbedrijf. Enkele andere eisen zijn: alleen druiven van het eigen bedrijf mogen verwerkt worden, teelt, vinificatie, opslag en botteling mogen alleen plaatsvinden op het eigen bedrijf. Voor zover bekend, bestonden er in 2018 20 VP's, die hierna worden opgesomd. De verwachting is dat er binnenkort meer VP's bijkomen, bijvoorbeeld uit Ribera del Duero en Priorat.

Castillia-La Mancha

Dominio de Valdepusa

(Marques de Griñon)

Finca Élez

Guijoso

Dehesa del Carrizal

Campo de la Guardia

Florentino

Casa del Blanco

Calzadilla

La Jaraba Inicco

La Tierra de Castilla

La Jaraba Azagador

Valencia

El Terrerazo

Los Balagueses

Chozas Carrascal

Vera de Estenas

Navarra

Arinzano

Prada de Irache

Otazu

La Finca Bolandin

Dop gebieden

Alella

Alella is een kleine DOP (sinds 1953) in Noordoost-Spanje in de provincie Catalonië. Het ligt op 15 km ten noordoosten van Barcelona, niet ver van de Middellandse Zee. Vanaf de kust liggen de wijngaarden aan de voet van de Cordillera Catalana in het binnenland tot 250 m boven zeeniveau. Tegen steile hellingen wordt de wijnbouw bedreven op terrassen. Het gebied met het stadje Alella bevindt zich in het Parc de la Serralada en bezit één rivier met de naam Besós. Het wijnbouwareaal wordt allengs kleiner door de